

Research Paper**Time Usage Patterns of Iranian Older Adults and Its Association With Socioeconomic Factors****Maryam Sharifian Sani^{1,2}, *Nasibeh Zanjari², Rasoul Sadeghi³**

1. Department of Social Welfare, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.
2. Crawford School of Public Policy, College of Asia and the Pacific, Australian National University, Australia.
3. Department of Demography, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

Citation: Sharifian Sani M, Zanjari N, Sadeghi R. [Time Usage Patterns of Iranian Older Adults and Its Association With Socioeconomic Factors (Persian)]. Iranian Journal of Ageing. 2016; 11(3):400-415. <http://dx.doi.org/10.21859/sija-1103400>

 <http://dx.doi.org/10.21859/sija-1103400>

Received: 20 Apr. 2016
Accepted: 22 Aug. 2016

ABSTRACT

Objectives Time usage patterns of older adults is an important indicator of their health and quality of life. This study aimed to assess the time usage patterns of Iranian older adults and its association with social-demographic factor.

Methods & Materials This study was based on the secondary analysis of time use data of Iranians. The data were collected by questionnaire based on stratified sampling by Statistical Center of Iran in 2009. The sample size comprised 3516 Iranian elderly (60 years and older) who live in urban areas. The Chi-square, ANOVA, and multiple classification analysis (MCA) were used for data analysis.

Results The results indicated that Iranian older adults allocated the highest average time on activities related to personal care, leisure, unpaid works, religious activities, voluntary social activities, and paid works. The results also showed differential time usage patterns among different socioeconomic groups.

Conclusion Multivariate analysis indicated that age, gender, activity status, education level, living arrangement, and disability status are most important variables in the prediction of time use patterns.

Key words:

Time use, Leisure, Older adults, Quality of life, Iran

*** Corresponding Author:****Nasibeh Zanjari, PhD****Address:** Iranian Research Center on Ageing, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Koodakyar Ave., Daneshjoo Blvd., Evin, Tehran, Iran.**Tel:** +98 (21) 22180048**E-mail:** zanjari.nz@gmail.com

الگوهای گذران وقت سالمندان ایرانی و هم‌بسته‌های اقتصادی اجتماعی آن

مریم شریفیان ثانی^۱،* نسیمه زنجری^۲، رسول صادقی^۳

۱- گروه رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

۲- دانشکده سیاستگذاری عمومی کرافورد، پردیس آسیا و اقیانوسیه، دانشگاه ملی استرالیا، استرالیا.

۳- گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

تاریخ دریافت: ۰۱ اردیبهشت ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: ۰۱ شهریور ۱۳۹۵

هدف: الگوهای گذران وقت از یک سو بر سلامت و کیفیت زندگی سالمندان و از سوی دیگر بر تفاوت‌های بافتاری هر جامعه در الگوهای گذران وقت تأثیر می‌گذارد. براین اساس هدف مقاله حاضر بررسی الگوهای گذران وقت سالمندان ایرانی و عوامل اجتماعی و جمعیت‌شناختی مؤثر بر آن است.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه الگوهای گذران وقت و عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر آن با استفاده از تحلیل ثانویه داده‌های پیمایش گذران وقت ایرانی‌ها بررسی شد که در سال ۱۳۸۸ مرکز آمار ایران به شیوه نمونه‌گیری دومرحله‌ای طبقه‌بندی شده گردآوری کرده بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را ۳۵۱۶ سالمند ۶۰ ساله و بیشتر ساکن نقاط شهری کشور تشکیل می‌دادند. داده‌های حاصل از این تحقیق با روش‌های آماری توصیفی تحلیلی نظیر تحلیل واریانس و طبقه‌بندی چندگانه تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌های مطالعه نشان داد بیشترین میانگین گذران وقت سالمندان ایرانی به ترتیب نگهداری و مراقبت شخصی، فعالیت‌های فراغتی، کار و خدمات خانگی بدون دستمزد، فعالیت‌های مذهبی، فعالیت‌های اجتماعی داوطلبانه و در نهایت فعالیت‌های دستمزدی شغلی است. این الگوها در میان گروه‌های مختلف اجتماعی تفاوت معناداری داشت.

نتیجه‌گیری: نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد سن، جنسیت، وضعیت فعالیت، وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات، ترتیبات زندگی و وضعیت معلولیت و ناتوانی مهم‌ترین و قوی‌ترین متغیرهای اثرگذار بر الگوهای گذران وقت سالمندان ایرانی محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

گذران وقت، اوقات فراغت، سالمندان، کیفیت زندگی، ایران

مقدمه

زمان یکی از مهم‌ترین منابع برای هر فرد و جزء منابع محدود محسوب می‌شود؛ چراکه هر فرد در طول روز ۲۴ ساعت فرصت دارد تا کارهایش را انجام دهد. الگوها و نحوه استفاده از این زمان بر زندگی اجتماعی و اقتصادی افراد تأثیر می‌گذارد؛ به همین دلیل از اوایل قرن بیستم دانشگاهیان و سیاست‌گذاران شروع به مطالعه زمان و الگوهای گذران وقت کرده‌اند [۲]. در اوایل قرن بیستم مطالعات گذران وقت اولین بار به‌عنوان ابزاری برای بررسی روش زندگی مردم از جمله زندگی اجتماعی آنان انجام شد [۳]. امروزه از داده‌های گذران وقت برای فهم الگوها، استاندارد، سبک و کیفیت زندگی، توزیع دستمزد کارها و فعالیت‌های خانه‌داری، کارهای داوطلبانه، فعالیت‌های مراقبان سلامت، مشارکت در بازار کار، الگوهای فعالیت گروه‌های خاص جامعه، برنامه‌ریزی شهری، فعالیت‌های اوقات فراغت و موضوعات توسعه ملی استفاده می‌شود [۴].

الگوهای گذران وقت در هر فرهنگ و بافتاری متفاوت است؛ به همین دلیل مطالعات، تفاوت‌الگوهای گذران وقت در بین کشورها و گروه‌های مختلف اجتماعی یک کشور را مقایسه کرده‌اند [۵، ۶].

با توجه به طولانی شدن عمر و سپری شدن بخش در خور توجهی از زندگی افراد در دوران سالمندی و همچنین روند روبه‌افزایش جمعیت سالمندان، بررسی شیوه‌های زندگی و الگوهای گذران وقت سالمندان به یکی از موضوعات مهم تحقیقاتی و سیاسی تبدیل شده است. فعالیت‌هایی که سالمندان در طول روز انجام می‌دهند و افرادی که در فعالیت اجتماعی با آنان کنش اجتماعی و محیطی دارند، در پیچه و لیزی است که از طریق آن می‌توان شیوه زندگی سالمندان را شناخت و در راستای افزایش رفتارهای مرتبط با سلامت برنامه‌ریزی کرد [۱].

گذران وقت یکی از ابعاد قابلیت رفتاری به‌شمار می‌رود و حتی به جرئت می‌توان گفت بخش مرکزی مفهوم کیفیت زندگی است. مسئله پیچیده مشغول شدن افراد در زمان، در تجربه سالمندشدن نمایان‌تر است. گذران وقت و نگرش و احساسات مرتبط با آن و نوع فعالیت‌ها با محیط فیزیکی و اجتماعی و شخصی در ارتباط است [۱].

* نویسنده مسئول:

دکتر نسیمه زنجری

نشانی: تهران، اوین، بلوار دانشجو، بن‌بست کودکیار، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، مرکز تحقیقات سالمندی ایران.

تلفن: ۰۲۱ ۲۲۱۸۰۰۴۸ (۲۱) +۹۸

پست الکترونیکی: zanajari.nz@gmail.com

شده است [۱۰]. در جامعه‌شناسی کلاسیک در توضیح الگوی دسترسی زمانی، بده‌ویستانی بین کار با درآمد و کار خانگی دیده و بر این نکته تأکید می‌شود که تغییرات در ترکیب خانواده چگونه بر تخصیص زمان بین کار خانگی و کار با درآمد به‌ویژه در میان زنان تأثیر می‌گذارد. جامعه‌شناسی معاصر برخلاف جامعه‌شناسی کلاسیک که عمدتاً به بحث فراغت در ارتباط با کار می‌پرداخت، به بررسی تمایزات اجتماعی فراغت روی آورده است [۱۱].

در زمینه الگوهای گذران وقت مطالعات متعددی در کشورهای مختلف انجام شده که نتایج آن‌ها بیانگر الگوهای متفاوت گذران وقت در بازار کار و کارهای داوطلبانه و نقش‌های اجتماعی است. در بیشتر مطالعات انجام‌شده، جنسیت و وضعیت شغلی و حضور فرزندان به‌عنوان تعیین‌کنندگان تفاوت‌های الگوی گذران وقت مانند کار در خانه، مراقبت از اعضای خانواده، اوقات فراغت، کار مزدبگیر و فعالیت‌های شخصی محسوب شده است [۱۲، ۶-۲۴]. در بیشتر مطالعات انجام‌شده در ایران شیوه زندگی سالمندان به‌طور کلی و بدون استفاده از داده‌های گذران وقت یا اوقات فراغت آنان در قالب نمونه‌های کوچک بررسی شده است [۲۵-۲۷].

روش مطالعه

روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی بود که در آن داده‌های گذران وقت تحلیل ثانویه^۱ شد. داده‌های مطالعه حاضر از نمونه ملی پیمایش گذران وقت افراد ۱۵ ساله و بیشتر ساکن نقاط شهری ایران بود که در سال ۱۳۸۸ مرکز آمار ایران با استفاده از ابزار پرسش‌نامه گردآوری کرده بود. در این پیمایش اطلاعات گذران وقت افراد بر مبنای «چهارچوب تخصیص زمان» در طول یک شبانه‌روز (۲۴ ساعت) به فواصل زمانی پانزده دقیقه پرسش شده است.

تعداد نمونه‌های این تحقیق ۳۵۱۶ نفر سالمند ۶۰ ساله و بیشتر بود. توصیف ویژگی‌های جمعیتی افراد نمونه نشان می‌داد ۵۳ درصد آن‌ها مرد و ۴۷ درصد زن بودند. میانگین سنی نمونه‌ها ۶۹/۵ سال محاسبه شد. حدود ۷۴ درصد نمونه‌ها در زمان تحقیق همسر داشتند و یک‌چهارم آن‌ها بی‌همسر بودند یا همسرشان فوت کرده بود. بیوگی در بین زنان (۴۴ درصد) به‌مراتب بیشتر از مردان سالمند (۸ درصد) بود. از نظر تحصیلات ۵۶ درصد نمونه‌ها بی‌سواد و ۴۴ درصد باسواد بودند. میزان باسوادی برای مردان ۵۷ درصد و برای زنان ۲۹ درصد محاسبه شد. همچنین حدود ۲۰ درصد نمونه‌ها در زمان بررسی شاغل بودند که این میزان برای مردان ۳۵ درصد و برای زنان ۲/۴ درصد محاسبه شد. از لحاظ وضعیت اقتصادی ۲۱ درصد در سطح پایین و ۶۶ درصد در سطح متوسط و ۱۳ درصد در سطح مرفه قرار داشتند.

در این مطالعه الگوهای گذران وقت سالمندان در شش مقوله شامل نگهداری و مراقبت‌های شخصی، فعالیت‌های فراغتی (فعالانه

الگوی گذران وقت براساس چرخه زندگی تغییر می‌کند؛ از این‌رو شناخت الگوی گذران وقت در دوره‌های مختلف زندگی مانند جوانی و میان‌سالی و سالمندی مهم است. در دوران سالمندی باتوجه‌به افزایش زمان فراغت، تنوع فعالیت‌های انجام‌شده بیشتر از دوران جوانی است. بررسی این موضوع که سالمندان در طول روز اوقات فراغت خود را چگونه می‌گذرانند و چه میزان به فعالیت‌های فیزیکی و اجتماعی می‌پردازند، برای محققان و سیاست‌گذاری در این عرصه کمک‌کننده خواهد بود [۴].

بدین ترتیب باتوجه‌به اهمیت مطالعه و بررسی الگوهای گذران وقت سالمندان و نبود مطالعاتی در این زمینه در ایران، تحقیق پیش‌رو با استفاده از تحلیل ثانویه داده‌های ملی گذران وقت به‌دنبال پاسخ به این پرسش‌هاست: ۱. سالمندان در دوران سالمندی و بازنشستگی خود بیشتر به چه فعالیت‌هایی می‌پردازند و الگوهای گذران وقت آن‌ها چگونه است؟ ۲. الگوهای گذران وقت برحسب ویژگی‌های جمعیتی چه تفاوت‌هایی دارد؟

در زمینه تخصیص زمان، نظریه‌ها و الگوهای مختلفی مطرح شده است. الگوهای اقتصادی یکی از این الگوهاست که در آن‌ها تخصیص زمان به کار و فراغت، هزینه هر فعالیت، موضوع درآمد و محدودیت زمان بررسی می‌شود. در این الگو سیاست‌های عمومی از طریق هزینه کارهای بازار، بر تخصیص زمان تأثیر می‌گذارد. علاوه‌براین بر سلامت و مسئولیت خانواده و فرصت‌ها نیز تأثیرگذار است. در الگوهای کلاسیک تخصیص زمان، زمان را به دو بخش کاری و غیرکاری تقسیم می‌کنند که به شکل جزئی‌تر درباره سالمندان می‌توان به کارهای با دستمزد، کار در خانه، کارهای داوطلبانه، رفتارهای غیرفعالانه و فعالیت‌های شخصی تقسیم کرد [۵].

نظریه تخصیص زمان^۱ در اقتصاد سه استفاده اصلی از زمان را الگوسازی می‌کند: کار بازاری و کارهای خانه‌داری و اوقات فراغت. هر فرد به زمان به‌عنوان منبعی کمیاب نگاه می‌کند که می‌تواند بین موضوعات رقیب تخصیص یابد [۷]. الگوها و نظریه‌هایی که در حیطه گذران وقت دیده می‌شود، بیشتر با زمان‌های مربوط به کار و اوقات فراغت در ارتباط است. الگوی عرضه کار^۲ [۸] بین کار و فراغت تمایز قائل می‌شود و کار به‌عنوان فعالیت‌ایزاری دیده می‌شود که به‌منظور کسب درآمد برای فعالیت‌های فراغتی است. در نظریه عملکرد تولید خانوار^۳ فرض می‌شود که انتخاب مشابهی بین زمان تخصیص داده‌شده به کار با درآمد و کار خانگی دیده می‌شود. غذای خریداری‌شده از بازار وارد خانوار می‌شود تا برای مصرف نهایی آماده شود [۹].

علاوه‌بر دیدگاه اقتصادی در جامعه‌شناسی نیز الگوهای گذران وقت، به‌ویژه ابعاد نابرابری اجتماعی در گذران وقت، مطالعه و تبیین

1. Time allocation
2. Labor supply
3. Household production function

4. Secondary analysis

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی تحلیلی نظیر آزمون کای اسکور و تحلیل واریانس و تحلیل طبقه‌بندی چندگانه (MCA)^۵ استفاده شد.

یافته‌ها

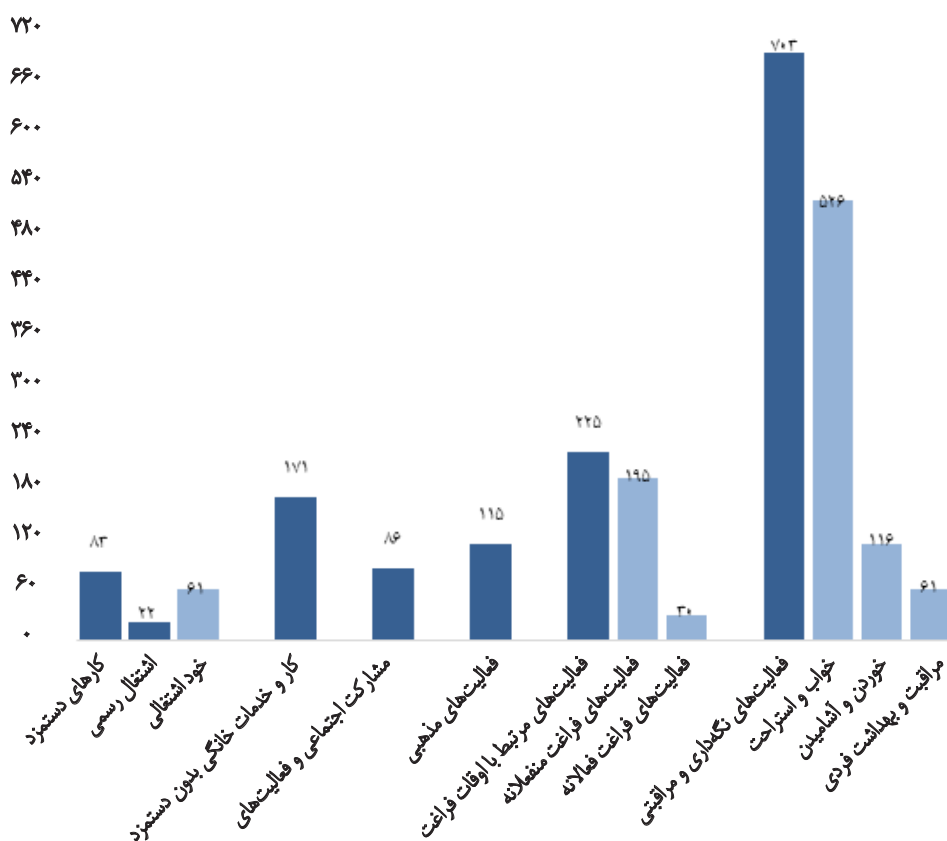
الگوهای گذران وقت سالمندان در شش مقوله بررسی و در تصویر شماره ۱ نشان داده شده است. براین اساس الگوی اول و بیشترین زمان سالمندان ایرانی (به‌طور متوسط ۷۰۳ دقیقه یا به عبارتی حدود ۱۱ ساعت و ۴۵ دقیقه) صرف نگهداری و مراقبت‌های شخصی می‌شد. ۷۵ درصد این زمان به خواب و استراحت و ۱۷ درصد به خوردن و آشامیدن و در نهایت ۹ درصد به مراقبت و بهداشت فردی تعلق می‌گیرد.

الگوی دوم گذران وقت، فعالیت‌های فراغتی را شامل می‌شد که در بین سالمندان فراوانی بیشتری داشت. این مقوله به‌طور متوسط ۲۲۵ دقیقه یا به بیان دیگر ۳ ساعت و ۴۵ دقیقه از شبانه‌روز سالمندان را دربرمی‌گرفت. فعالیت‌های فراغتی به دو بخش فعالیت‌های فراغتی فعالانه و غیرفعالانه تقسیم می‌شود. این طبقه‌بندی نشان داد ۸۷ درصد از اوقات فراغت سالمندان به فعالیت‌های فراغتی منفعلانه (نظیر تماشای تلویزیون یا دیگر رسانه‌های جمعی) و ۱۳ درصد به فعالیت‌های فراغتی فعالانه (مانند

و غیرفعالانه)، کار و خدمات خانگی بدون دستمزد، فعالیت‌های مذهبی، فعالیت‌های اجتماعی داوطلبانه و فعالیت‌های شغلی با دستمزد طبقه‌بندی و بررسی شد. برای تحلیل داده‌های گذران وقت سه مفهوم کلیدی باید مدنظر قرار گیرد:

۱. فعالیت اولیه: فعالیت اصلی که در زمان مشخصی انجام می‌شود؛
۲. میانگین زمانی: میانگین زمانی اندازه‌گیری مجازی براساس دو عامل است: درصد افرادی که در یک فعالیت درگیر هستند و میزان زمانی که شرکت‌کنندگان برای انجام فعالیت مشخصی می‌گذارند. از این رو میانگین زمانی افرادی را دربرمی‌گیرد که فعالیتی انجام می‌دهند یا انجام نمی‌دهند. ویژگی میانگین زمانی کمتر از میزان واقعی زمانی است که مشارکت‌کنندگان برای یک فعالیت اختصاص می‌دهند. با این حال میانگین، یکی از ارزشمندترین شاخص‌های کمی است؛ زیرا به محققان اجازه می‌دهد الگوهای گذران وقت را با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مقایسه کنند تا تفاوت‌های اولیه آشکار شود.
۳. زمان مشارکت‌کننده: زمان مشارکت‌کننده نشان می‌دهد افرادی که در طول روز درگیر یک فعالیت مشخص هستند، برای انجام آن فعالیت چقدر زمان اختصاص می‌دهند. زمان مشارکت‌کننده ثبت واقعی مهمی است که نشان می‌دهد چقدر افراد برای یک فعالیت زمان صرف می‌کنند. به دلیل اینکه زمان مشارکت‌کننده تنها شامل افرادی است که درگیر فعالیت هستند، به محققان اجازه مقایسه گذران وقت براساس متغیرهای جمعیت‌شناختی را نمی‌دهد [۲۸].

5. Multiple Classification Analysis (MCA)

تصویر ۱. الگوهای گذران وقت سالمندان ۶۰ ساله و بیشتر در مناطق شهری ایران.

جدول ۱. نسبت حضور و مشارکت سالمندان در هریک از الگوهای گذران وقت به تفکیک جنسیت.

نسبت حضور و مشارکت در هریک از الگوها	هر دو جنس	مرد		زن		متوسط زمان صرف شده (به دقیقه) برای افراد درگیر در آن فعالیت	
		تعداد	زمان	تعداد	زمان	تعداد	زمان
کارهای دستمزدی	۲۳/۳	۳۴/۷	۱۰/۵	۳۵۶	۸۲۰	۴۰۱	۱۸۵
اشتغال رسمی	۷/۵	۱۱/۶	۲/۹	۲۸۸	۲۶۴	۲۹۱	۲۷۵
خوداشتغالی	۱۸/۲	۲۷/۸	۸/۹	۳۲۵	۶۶۴	۳۸۰	۱۲۹
کار و خدمات خانگی بدون دستمزد	۷۹/۵	۶۹/۴	۹۰/۹	۲۱۵	۲۷۹۵	۱۴۰	۲۸۰
مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های داوطلبانه	۶۹/۷	۶۶/۸	۷۳/۰	۱۲۴	۲۴۵۱	۱۲۴	۱۲۴
فعالیت‌های مذهبی	۹۱/۲	۹۰/۵	۹۲/۰	۱۲۶	۳۳۰۸	۱۲۲	۱۲۹
فعالیت‌های مرتبط با اوقات فراغت	۹۴/۰	۹۵/۳	۹۲/۵	۲۳۹	۳۳۰۵	۲۵۶	۲۱۹
فعالیت‌های فراغتی منفعلانه	۹۲/۰	۹۳/۱	۹۰/۸	۲۱۲	۳۳۳۶	۲۱۶	۲۰۶
فعالیت‌های فراغتی فعالانه	۳۰/۳	۴۰/۶	۱۸/۸	۱۰۰	۱۰۶۷	۱۰۶	۸۳
فعالیت‌های نگهداری و مراقبتی شخصی	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷۰۳	۳۵۱۶	۷۰۵	۷۰۱
خواب و استراحت	۹۹/۹	۹۹/۹	۹۹/۹	۵۲۶	۳۵۱۴	۵۲۰	۵۳۲
خوردن و آشامیدن	۹۹/۷	۹۹/۶	۹۹/۷	۱۱۶	۳۵۰۴	۱۱۷	۱۱۵
مراقبت و بهداشت فردی	۸۱/۷	۸۵/۷	۷۶/۹	۷۵	۲۸۷۳	۷۹	۷۰
تعداد نمونه	۳۵۱۶	۱۸۶۱	۱۶۵۵	-	۳۵۱۶	-	-

سالمند

فعالیت‌های داوطلبانه می‌پردازند.

در نهایت الگوی ششم گذران وقت سالمندان، فعالیت‌های شغلی و کاری با دستمزد را در بر می‌گیرد. به طور متوسط سالمندان در طول شبانه‌روز حدود ۱ ساعت و ۲۳ دقیقه از زمان خود را به انجام کارها و فعالیت‌های با دستمزد می‌پردازند. البته در این زمینه سهم بیشتری به خوداشتغالی مربوط بود و اشتغال رسمی به طور متوسط تنها ۲۲ دقیقه از این زمان را شامل می‌شد.

بررسی نسبت حضور و مشارکت سالمندان در هریک از الگوهای گذران وقت نشان می‌دهد ۲۳/۳ درصد سالمندان کار و شغل با دستمزد داشته‌اند. این نسبت برای مردان ۳۵ درصد و برای زنان ۱۰ درصد بود. در این زمینه ۷/۵ درصد از سالمندان اشتغال رسمی و ۱۸ درصد خوداشتغالی داشته‌اند. ۱۲ درصد مردان و ۳ درصد زنان اشتغال رسمی و همچنین ۲۸ درصد مردان و ۳ درصد زنان فعالیت‌های خوداشتغالی داشته‌اند. افراد با کار دستمزدی به طور متوسط روزانه شش ساعت و افراد با اشتغال رسمی به طور متوسط روزانه پنج ساعت و افراد با فعالیت‌های خوداشتغالی به طور متوسط

ورزش و پیاده‌روی، تفریح و سرگرمی و بازدید از اماکن فرهنگی و تفریحی) اختصاص می‌یافت. از این رو فعالیت‌های فراغتی فعالانه در طول شبانه‌روز حدود نیم ساعت از زمان سالمندان را در بر می‌گرفت که این میزان سهم ناچیزی محسوب می‌شد.

الگوی سوم گذران وقت سالمندان، کار و خدمات خانگی بدون دستمزد بود. در این مطالعه سالمندان در طول شبانه‌روز به طور متوسط ۱۷۱ دقیقه، یعنی نزدیک به سه ساعت را به این امر اختصاص می‌دادند.

الگوی چهارم گذران وقت سالمندان، فعالیت‌های مذهبی بود. همان گونه که در تصویر شماره ۱ مشاهده می‌شود، در پژوهش حاضر سالمندان در طول شبانه‌روز به طور متوسط حدود دو ساعت به عبادت و فعالیت‌های مذهبی می‌پردازند.

الگوی پنجم گذران وقت سالمندان، فعالیت‌های اجتماعی داوطلبانه بود. به طور متوسط سالمندان این پژوهش در طول شبانه‌روز حدود ۱ ساعت و ۳۰ دقیقه به مشارکت اجتماعی و

جدول ۲. همبسته‌های اقتصادی اجتماعی زمان اختصاص یافته به کارهای دستمزدی و خانگی (نتایج آزمون MCA).

تعداد نمونه	کار دستمزدی		خوداشتغالی		اشتغال رسمی		کار خانگی بدون دستمزد		
	Adjusted for factors	Unadjusted	Adjusted for factors	Unadjusted	Adjusted for factors	Unadjusted	Adjusted for factors	Unadjusted	
۱۸۶۱	۱۱۹/۸	۹۶/۹	۶۵/۲	۱۰۵/۶	۱۹/۴	۳۳/۸	۸۴/۵	۱۳۹/۳	مرد
۱۶۵۵	۲۲۸/۳	۲۵۴/۰	۵۶/۹	۱۱/۵	۲۴/۲	۸/۰	۸۱/۱	۱۹/۵	زن
-	-/۳۴۰***	-/۴۹۳***	-/۰۲۶	-/۲۹۵***	-/۰۲۶	-/۱۳۸***	-/۰۰۹	-/۳۲۸***	اتا و بتا
۱۱۱۲	۱۸۷/۶	۱۹۸/۴	۶۷/۵	۸۲/۲	۲۲/۷	۲۷/۹	۹۰/۲	۱۱۰/۰	۶۰ تا ۶۴ ساله
۷۸۳	۱۸۳/۸	۱۸۵/۰	۶۱/۲	۷۳/۵	۲۴/۵	۲۸/۲	۸۵/۷	۱۰۱/۷	۶۵ تا ۶۹ ساله
۷۴۷	۱۶۷/۳	۱۶۱/۹	۵۸/۲	۵۳/۴	۱۸/۳	۱۶/۴	۷۶/۵	۶۹/۸	۷۰ تا ۷۴ ساله
۴۹۵	۱۵۰/۹	۱۴۵/۶	۵۵/۹	۳۸/۶	۱۷/۴	۱۲/۰	۷۳/۳	۵۰/۷	۷۵ تا ۷۹ ساله
۳۷۹	۱۲۸/۲	۱۱۱/۴	۵۶/۳	۱۹/۹	۲۴/۸	۱۲/۶	۸۱/۱	۳۲/۵	۸۰ ساله و بیشتر
-	-/۱۲۳***	-/۱۷۵***	-/۰۲۹	-/۱۳۳***	-/۰۳۰	-/۰۷۶***	-/۰۳۵*	-/۱۵۲***	اتا و بتا
۲۵۸۸	۱۷۹/۹	۱۶۶/۱	۶۱/۹	۷۸/۰	۲۲/۸	۲۶/۳	۸۴/۷	۱۰۴/۲	دارای همسر
۸۸۳	۱۴۵/۱	۱۸۴/۹	۶۰/۱	۱۳/۷	۱۸/۶	۸/۲	۷۸/۷	۲۱/۹	بیوه
۳۲	۱۸۷/۳	۲۰۱/۶	۶۴/۹	۵۱/۱	۱۶/۹	۱۹/۲	۸۱/۸	۷۰/۳	مطلقه
۱۳	۶۸/۵	۹۵/۸	۱۲/۶	۱/۲	۱۲/۶	۱۵/۰	۲۵/۲	۱۶/۲	ازدواج نکرده
-	-/۱۰۳***	-/۰۶۱**	-/۰۱۹	-/۱۷۶***	-/۰۲۱	-/۰۸۴***	-/۰۲۴	-/۱۹۷***	اتا و بتا
۱۹۷۵	۱۶۷/۲	۱۸۱/۹	۶۵/۶	۵۴/۰	۲۱/۰	۱۸/۵	۸۶/۶	۷۲/۵	بی سواد
۹۷۸	۱۶۹/۰	۱۵۲/۰	۵۸/۱	۸۰/۶	۱۸/۵	۲۴/۳	۷۶/۶	۱۰۴/۹	ابتدایی
۱۸۳	۱۷۵/۸	۱۶۸/۵	۶۴/۰	۶۰/۲	۲۲/۵	۲۰/۱	۸۶/۵	۸۰/۲	راهنمایی
۲۲۸	۱۹۳/۲	۱۷۴/۷	۵۶/۷	۵۰/۳	۲۹/۳	۲۵/۲	۸۶/۰	۷۵/۵	متوسطه / دیپلم
۱۵۲	۱۸۹/۷	۱۴۵/۸	۲۹/۷	۴۹/۶	۳۶/۷	۴۱/۵	۶۶/۴	۹۱/۲	دانشگاهی
-	-/۰۴۸*	-/۰۸۸***	-/۰۴۸**	-/۰۷۶***	-/۰۴۴*	-/۰۵۴*	-/۰۳۱*	-/۰۷۸**	اتا و بتا
۶۸۵	۹۳/۸	۶۶/۰	۲۸۶/۲	۲۸۹/۸	۸۷/۶	۸۶/۶	۳۷۳/۸	۳۷۶/۴	شاغل
۱۴۰۴	۱۶۷/۳	۱۴۳/۲	۶/۱	۵/۷	۷/۸	۷/۱	۱۳/۹	۱۲/۸	با درآمد بدون کار
۱۱۳۲	۲۲۶/۴	۲۸۴/۴	۸/۶	۷/۱	۲/۶	۴/۴	۱۱/۲	۱۱/۵	خانهدار
۲۹۵	۱۵۳/۵	۱۱۰/۳	۴/۱	۳/۲	۷/۳	۵/۷	۱۱/۵	۸/۹	دیگر
-	-/۲۹۳***	-/۵۲۳***	-/۰۶۹۵***	-/۰۷۰۶***	-/۰۳۴۹***	-/۰۳۴۳***	-/۰۷۸۵***	-/۰۷۹۲***	اتا و بتا

تعداد نمونه	کار خانگی بدون دستمزد		خوداشتغالی		اشتغال رسمی		کار دستمزدی		
	Adjusted for factors	Unadjusted	Adjusted for factors	Unadjusted	Adjusted for factors	Unadjusted	Adjusted for factors	Unadjusted	
۷۴۷	۱۸۲/۹	۱۷۱/۵	۵۵/۷	۵۴/۹	۱۴/۳	۱۷/۱	۷۰/۰	۷۲/۰	پایین
۲۳۳۳	۱۶۷/۹	۱۶۷/۹	۶۳/۷	۶۵/۶	۲۳/۱	۲۲/۹	۸۶/۸	۸۸/۵	سطح متوسط اقتصادی خانوار
۴۴۶	۱۶۵/۸	۱۸۵/۲	۵۸/۲	۴۹/۵	۲۶/۰	۲۲/۸	۸۴/۲	۷۲/۳	بالا
-	۰/۰۴۰*	۰/۰۳۶*	۰/۰۲۱	۰/۰۳۹	۰/۰۴۳*	۰/۰۲۵	۰/۰۲۷**	۰/۰۴۳*	اتا و بتا
۴۷۶	۱۷۷/۳	۱۷۱/۶	۶۳/۶	۴۴/۲	۳۰/۲	۲۱/۹	۹۳/۸	۶۶/۱	تنها
۳۰۴۰	۱۶۹/۸	۱۷۰/۷	۶۰/۹	۶۴/۰	۲۰/۳	۲۱/۶	۸۱/۲	۸۵/۵	وضعیت تنهایی غیرتنها
-	۰/۰۱۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۶	۰/۰۴۲*	۰/۰۳۷*	۰/۰۰۱	۰/۰۲۳**	۰/۰۳۶*	اتا و بتا
۲۱۵	۱۰۹/۲	۹۳/۳	۵۷/۳	۴/۶	۲۲/۳	۸/۷	۷۹/۷	۱۳/۳	نیاز به بلی، دارد
۳۳۰۱	۱۷۴/۹	۱۷۵/۹	۶۱/۶	۶۵/۰	۲۱/۶	۲۲/۵	۸۳/۱	۸۷/۵	مراقبت به دلیل خیر، ندارد
-	۰/۰۹۹***	۰/۱۳۴***	۰/۰۰۶	۰/۰۹۱**	۰/۰۰۲	۰/۰۳۵*	۰/۰۰۵	۰/۰۹۷**	اتا و بتا ناتوانی
	۸۰/۳۵***		۱۵۳/۸۴***		۲۱/۶۷***		۲۵۹/۹۴***		F Model
۳۵۱۶	۰/۵۸۸(۳۵٪)		۰/۷۰۹(۵۱٪)		۰/۳۵۲(۱۲٪)		۰/۷۹۵(۶۳٪)		R(R ²)

نکته: سطوح مختلف معناداری؛ * سطح ۵ درصد ($P < 0.05$) و ** سطح ۱ درصد ($P < 0.01$) و *** سطح ۰/۱ درصد ($P < 0.001$).

سالمند ۴۱ درصد و برای زنان سالمند ۱۹ درصد بوده است. در این مطالعه سالمندان به طور متوسط روزانه ۳ ساعت و ۳۰ دقیقه درگیر فعالیت‌های فراغتی منفعلانه و ۱ ساعت و ۴۰ دقیقه درگیر فعالیت‌های فراغتی فعالانه بوده‌اند.

بر اساس نتایج جدول شماره ۳ تقریباً همه افراد فعالیت‌های مرتبط با مراقبت‌های شخصی به ویژه خوابیدن و خوردن و آشامیدن را داشته‌اند. در این حوزه تنها ۱۸ درصد از سالمندان (۱۵ درصد مردان و ۲۳ درصد زنان) در طول ۲۴ ساعت قبل از بررسی، به بهداشت و مراقبت شخصی نپرداخته‌اند.

نتایج این مطالعه بیانگر الگوهای متفاوت گذران وقت در میان سالمندان بود. بررسی این تفاوت‌ها بر حسب ویژگی‌های اقتصادی اجتماعی موضوعی مهم محسوب می‌شود که در مطالعه حاضر با استفاده از آزمون چندمتغیری MCA بررسی شده است.

جدول شماره ۲ نتایج آزمون MCA درباره عوامل مؤثر بر زمان اختصاص یافته به کارهای با دستمزد و دو زیرمقوله آن، یعنی اشتغال رسمی و خوداشتغالی و همچنین کارهای خانگی را نشان می‌دهد. در زمینه میانگین زمان صرف شده برای کارهای با دستمزد،

روزانه چهار تا پنج ساعت کار می‌کردند. زمان اختصاص یافته سالمندان درگیر در این نوع فعالیت برای زنان حدود ۵ ساعت و مردان ۲ ساعت و ۲۰ دقیقه بود.

همان‌طور که در جدول شماره ۱ مشخص است، حدود ۸۰ درصد سالمندان در زمینه کار و خدمات خانگی بدون دستمزد فعالیت می‌کردند. این نسبت برای مردان سالمند ۶۹ درصد و برای زنان سالمند ۹۱ درصد بود. ۷۰ درصد سالمندان در اجتماع حضور داشتند و فعالیت‌های داوطلبانه انجام می‌دادند. این نسبت برای سالمندان مرد ۶۷ درصد و سالمندان زن ۷۳ درصد بوده است. این افراد به طور متوسط روزانه دو ساعت از زمانشان را برای انجام این فعالیت‌ها سپری می‌کردند.

نتایج جدول شماره ۳ نشان می‌دهد ۹۱ درصد از افراد در طول روز فعالیت مذهبی داشته‌اند. این نسبت برای زنان اندکی بیشتر از مردان بوده است. این افراد به طور متوسط روزانه دو ساعت را به عبادت و فعالیت‌های مذهبی مشغول بوده‌اند. افزون بر این حدود ۹۲ درصد سالمندان فعالیت‌های فراغتی منفعلانه و تنها یک سوم آن‌ها (۳۰ درصد) فعالیت‌های فراغتی فعالانه داشته‌اند. میزان مشارکت در فعالیت‌های فراغتی فعالانه برای مردان

جدول ۳. همبسته‌های اقتصادی اجتماعی زمان اختصاص یافته به مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های داوطلبانه و مذهبی (نتایج آزمون MCA).

تعداد نمونه	فعالیت‌های مذهبی		مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های داوطلبانه			
	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted		
۱۸۶۱	۱۱۷/۰	۱۱۰/۶	۸۶/۶	۸۲/۹	مرد	جنسیت
۱۶۵۵	۱۱۲/۱	۱۱۹/۲	۸۶/۲	۹۰/۳	زن	
-	-/۰.۲۷	-/۰.۴۷**	-/۰.۰۲	-/۰.۳۹*	اتا و بتا	
۱۱۱۲	۱۱۲/۶	۱۱۱/۴	۸۵/۲	۸۱/۶	۶۰ تا ۶۴ ساله	گروه‌های سنی
۷۸۳	۱۱۵/۵	۱۱۴/۹	۸۳/۱	۸۲/۰	۶۵ تا ۶۹ ساله	
۷۴۷	۱۲۰/۴	۱۲۰/۵	۹۲/۵	۹۴/۵	۷۰ تا ۷۴ ساله	
۴۹۵	۱۱۳/۵	۱۱۵/۶	۸۴/۹	۸۸/۹	۷۵ تا ۷۹ ساله	
۳۶۹	۱۰۹/۱	۱۱۰/۷	۸۶/۴	۹۰/۲	۸۰ ساله و بیشتر	
-	-/۰.۲۸	-/۰.۳۹	-/۰.۳۵	-/۰.۵۶*	اتا و بتا	
۲۵۸۸	۱۱۲/۲	۱۱۱/۶	۸۸/۵	۸۴/۸	دارای همسر	وضعیت تأهل
۸۸۳	۱۵۲/۶	۱۴۴/۸	۸۰/۸	۹۱/۴	بی‌همسر در اثر فوت (بیوه)	
۳۲	۱۲۰/۶	۱۲۲/۴	۶۴/۹	۶۲/۳	بی‌همسر در اثر طلاق	
۱۳	۱۱۶/۰	۱۱۸/۸	۱۰۳/۱	۱۰۹/۶	هرگز ازدواج نکرده	
-	-/۰.۵۶*	-/۰.۶۰**	-/۰.۴۲	-/۰.۴۱	اتا و بتا	
۱۹۷۵	۱۰۹/۸	۱۱۱/۵	۸۷/۲	۷۸/۸	بی‌سواد	سطح تحصیلات
۹۷۸	۱۲۸/۷	۱۲۶/۱	۶۶/۱	۶۴/۲	ابتدایی	
۱۸۳	۱۰۴/۱	۱۰۴/۰	۸۲/۹	۸۰/۲	راهنمایی	
۲۲۸	۱۱۱/۴	۱۰۹/۶	۸۴/۶	۸۳/۴	متوسطه یا دیپلم	
۱۵۲	۱۰۴/۲	۱۰۲/۳	۹۰/۶	۹۲/۳	دانشگاهی	
-	-/۰.۹۸***	-/۰.۸۲***	-/۰.۶۶**	-/۰.۸۳***	اتا و بتا	
۶۸۵	۹۱/۱	۹۴/۷	۶۱/۷	۶۴/۰	شاغل	وضعیت فعالیت
۱۴۰۴	۱۱۷/۶	۱۱۹/۵	۹۳/۸	۹۲/۹	با درآمد بدون کار	
۱۱۳۲	۱۳۳/۴	۱۲۰/۴	۸۸/۸	۸۹/۶	خانه‌دار	
۲۹۵	۱۲۱/۸	۱۱۵/۹	۹۸/۹	۹۵/۱	دیگر	
-	-/۱.۳۰***	-/۱.۰۸***	-/۱.۳۱***	-/۱.۱۷***	اتا و بتا	
۷۴۷	۱۱۲/۵	۱۱۴/۵	۹۰/۳	۹۶/۵	پایین	
۲۳۲۳	۱۱۵/۰	۱۱۴/۶	۸۴/۶	۸۳/۴	متوسط	
۴۴۶	۱۱۶/۷	۱۱۵/۲	۸۸/۹	۸۴/۷	بالا	
-	-/۰.۱۴	-/۰.۰۲	-/۰.۲۶	-/۰.۵۶**	اتا و بتا	

تعداد نمونه	فعالیت‌های مذهبی		مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های داوطلبانه			
	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted		
۴۷۶	۱۲۴/۷	۱۲۶/۵	۱۰۱/۵	۱۰۲/۲	تنها	
۳۰۴۰	۱۱۳/۱	۱۱۲/۸	۸۴/۰	۸۳/۹	غیرتنها	وضعیت تنهایی
-	۰/۰۴۴*	۰/۰۵۱**	۰/۰۶۳***	۰/۰۶۶***	اتا و بتا	
۲۱۵	۹۱/۱	۹۶/۳	۶۳/۹	۷۴/۱	بلی، دارد	
۳۳۰۱	۱۱۶/۲	۱۱۵/۸	۸۷/۸	۸۷/۲	خیر، ندارد	نیاز به مراقبت به دلیل ناتوانی
-	۰/۰۶۶***	۰/۰۵۱**	۰/۰۶۰***	۰/۰۳۳*	اتا و بتا	
	۵/۰۹***		۵/۷۱***		F Model	
۳۵۱۶	۰/۱۸۲(۳/۲٪)		۰/۱۹۰(۳/۶٪)		R (R ²)	

سطوح مختلف معناداری: * سطح ۵ درصد ($P < 0/05$) و ** سطح ۱ درصد ($P < 0/01$) و *** سطح ۰/۱ درصد ($P < 0/001$).

سالمند

زمان اختصاص یافته سالمندان به کارهای خانگی بدون دستمزد بود. تحلیل چندمتغیری عوامل مؤثر بر زمان اختصاص یافته به مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های داوطلبانه نشان داد چهار متغیر سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت، وضعیت زندگی (تنها یا با دیگران) و نیاز به مراقبت تأثیر معناداری بر میانگین زمان صرف شده برای مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های داوطلبانه داشت. در این میان اثر وضعیت فعالیت و سطح تحصیلات بیشتر از بقیه بود. همان‌طور که در **جدول شماره ۳** مشخص است، نتایج تحلیل چندمتغیری عوامل مؤثر بر زمان اختصاص یافته به فعالیت‌های مذهبی نشان داد بعد از بررسی اثر دیگر متغیرهای مستقل، متغیرهای وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت، وضعیت زندگی و نیاز به مراقبت بر میانگین زمان صرف شده به فعالیت‌های مذهبی تأثیر معناداری داشت.

جدول شماره ۳ نتایج آزمون MCA را در زمینه عوامل مؤثر بر زمان اختصاص یافته به فعالیت‌های فراغتی و دو زیرمقوله آن، یعنی فعالیت‌های فراغتی منفعلانه و فعالانه نشان می‌دهد. درباره میانگین زمان صرف شده برای فعالیت‌های فراغتی بعد از بررسی اثر متغیرهای مستقل دیگر، پنج متغیر جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت و وضعیت زندگی (تنها یا با دیگران) بر میانگین زمان سپری شده برای فعالیت‌های فراغتی تأثیر معناداری داشت. این متغیرها در مجموع ۱۱ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کرد. اثر «وضعیت فعالیت» و «جنسیت» بیشتر از دیگر متغیرها بود. در زمینه میانگین زمان صرف شده برای فعالیت‌های فراغتی منفعلانه، نتایج تحلیل چندمتغیری نشان داد بعد از بررسی اثر دیگر متغیرهای مستقل، متغیرهای سن، جنسیت، سطح تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت فعالیت، وضعیت زندگی (تنها یا با دیگران) و نیاز به مراقبت بر میانگین زمان صرف شده برای

بعد از بررسی اثر دیگر متغیرهای مستقل، جنسیت، وضعیت تأهل و نیاز به مراقبت، اثر معناداری مشاهده نشد. در مقابل پنج متغیر سن، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت، وضعیت زندگی (تنها یا با دیگران) و سطح اقتصادی خانوار تأثیر معناداری بر میانگین زمان صرف شده برای کارهای با دستمزد داشت. این متغیرها در مجموع ۶۳ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کرد. همان‌طور که انتظار می‌رفت بر اساس ضریب بتا، در میان متغیرهای مستقل «وضعیت فعالیت» مهم‌ترین و قوی‌ترین متغیر اثرگذار بر میانگین زمان اختصاص یافته سالمندان به کار با دستمزد محسوب می‌شد.

نتایج تحلیل چندمتغیری نشان داد متغیرهای تحصیلات، وضعیت فعالیت، وضعیت زندگی (تنها یا با دیگران) و سطح اقتصادی خانوار تأثیر معناداری بر میانگین زمان صرف شده برای اشتغال رسمی داشت. در مجموع این متغیرها ۱۲ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کرد. همچنین نتایج تحلیل چندمتغیری نشان داد تنها دو متغیر تحصیلات و وضعیت فعالیت بر میانگین زمان صرف شده برای خوداشتغالی تأثیر معناداری داشت. در مجموع این متغیرها ۵۱ درصد واریانس زمان صرف شده به خوداشتغالی را تبیین می‌کرد.

در زمینه عوامل مؤثر بر زمان اختصاص یافته به کارهای خانگی بدون دستمزد، **جدول شماره ۲** نشان می‌دهد بعد از بررسی اثر متغیرهای دیگر، بیشتر متغیرهای مستقل همچنان اثر معناداری داشته و در الگو باقی مانده‌اند. متغیرهای جنسیت، سن، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت، نیاز به مراقبت و سطح اقتصادی خانوار تأثیر معناداری بر میانگین زمان سپری شده برای کارهای خانگی بدون دستمزد دارد. در مجموع این متغیرها ۳۵ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کرد. بر اساس ضریب بتا در میان متغیرهای مستقل، «جنسیت» مهم‌ترین و قوی‌ترین متغیر اثرگذار بر میانگین

جدول ۴. همبسته‌های اقتصادی اجتماعی زمان اختصاص یافته به فعالیت‌های فراغتی (نتایج آزمون MCA).

تعداد نمونه	فعالیت‌های فراغتی فعالانه		فعالیت‌های فراغتی منفعلانه		فعالیت‌های مرتبط با اوقات فراغت			
	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted		
۱۸۶۱	۴۳/۰	۴۳/۲	۲۰۶/۲	۲۰۱/۳	۲۴۹/۲	۲۴۴/۴	مرد	
۱۶۵۵	۱۵/۸	۱۵/۶	۱۸۱/۹	۱۸۷/۴	۱۹۷/۷	۲۰۲/۰	زن	جنسیت
-	۰/۲۱۷***	۰/۲۲۰***	۰/۰۸۳***	۰/۰۴۸**	۰/۱۶۴***	۰/۱۳۲***	اتا و بتا	
۱۱۱۲	۲۹/۳	۲۸/۲	۱۹۳/۳	۱۸۵/۳	۲۲۲/۶	۲۱۳/۶	۶۰ تا ۶۴ ساله	گروه‌های سنی
۷۸۳	۳۰/۸	۳۰/۳	۱۸۶/۸	۱۸۳/۱	۲۱۷/۶	۲۱۳/۴	۶۵ تا ۶۹ ساله	
۷۴۷	۳۳/۵	۳۴/۷	۱۹۱/۹	۱۹۲/۹	۲۲۵/۵	۲۲۷/۶	۷۰ تا ۷۴ ساله	
۴۹۵	۲۹/۳	۳۰/۳	۱۹۷/۴	۲۰۳/۶	۲۲۶/۶	۲۳۳/۹	۷۵ تا ۷۹ ساله	
۳۷۹	۲۶/۲	۲۶/۷	۲۱۷/۴	۲۳۸/۳	۲۴۳/۶	۲۶۵/۰	۸۰ ساله و بیشتر	
-	۰/۰۳۴	۰/۰۴۲	۰/۰۵۹*	۰/۱۱۵***	۰/۰۴۶	۰/۱۰۲***	اتا و بتا	
۲۵۸۸	۳۰/۵	۳۳/۵	۱۹۰/۸	۱۹۱/۰	۲۲۱/۳	۲۲۴/۵	دارای همسر	وضعیت تأهل
۸۸۳	۲۹/۴	۲۰/۴	۲۰۴/۷	۲۰۴/۳	۲۳۴/۱	۲۲۴/۷	بی‌همسر در اثر فوت (بیوه)	
۳۲	۱۳/۶	۱۶/۹	۱۹۸/۴	۲۰۰/۲	۲۱۲/۰	۲۱۷/۰	بی‌همسر در اثر طلاق	
۱۳	۷۳/۶	۷۷/۳	۲۷۷/۹	۲۵۹/۶	۳۵۱/۵	۳۳۶/۹	هرگز ازدواج نکرده	
-	۰/۰۵۰*	۰/۱۰۳***	۰/۰۵۵*	۰/۰۴۹*	۰/۰۶۱**	۰/۰۴۴	اتا و بتا	
۱۹۷۵	۲۵/۴	۲۱/۰	۱۸۷/۰	۱۹۱/۷	۲۱۳/۵	۲۱۲/۶	بی‌سواد	سطح تحصیلات
۹۷۸	۳۱/۳	۳۴/۲	۲۰۰/۲	۱۹۵/۰	۲۳۱/۶	۲۲۹/۱	ابتدایی	
۱۸۳	۲۸/۹	۴۷/۰	۲۱۷/۳	۲۱۳/۲	۲۵۶/۲	۲۶۰/۲	راهنمایی	
۲۲۸	۴۷/۹	۵۸/۹	۱۸۷/۲	۱۸۵/۸	۲۳۶/۲	۲۴۴/۷	متوسطه یا دیپلم	
۱۵۲	۴۷/۹	۶۱/۷	۲۲۸/۹	۲۲۳/۹	۲۷۶/۸	۲۸۵/۶	دانشگاهی	
-	۰/۱۱۴***	۰/۲۰۴***	۰/۰۷۳***	۰/۰۵۶*	۰/۱۰۳***	۰/۱۱۸***	اتا و بتا	
۶۸۵	۴/۴	۱۶/۸	۱۴۸/۹	۱۵۳/۵	۱۵۳/۳	۱۷۰/۳	شاغل	وضعیت فعالیت
۱۴۰۴	۴۱/۱	۴۸/۳	۲۰۸/۸	۲۱۵/۵	۲۴۹/۹	۲۶۳/۸	دارای درآمد بدون کار	
۱۱۳۲	۲۹/۶	۱۴/۰	۱۹۶/۷	۱۸۰/۱	۲۲۶/۳	۱۹۴/۱	خانهدار	
۲۹۵	۴۰/۹	۳۷/۲	۲۲۶/۵	۲۴۷/۵	۲۶۷/۴	۲۸۴/۷	سایر	
-	۰/۲۱۹***	۰/۲۵۵***	۰/۱۶۶***	۰/۱۹۷***	۰/۲۳۹***	۰/۲۷۱***	اتا و بتا	

تعداد نمونه	فعالیت‌های فراغتی فعالانه		فعالیت‌های فراغتی منفعلانه		فعالیت‌های مرتبط با اوقات فراغت		
	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted	
۲۴۷	۲۵/۹	۲۴/۴	۲۰/۱/۸	۱۹۹/۲	۲۳۰/۷	۲۲۳/۶	پایین
۲۳۲۳	۲۹/۹	۳۰/۸	۱۹۳/۴	۱۹۳/۶	۲۲۳/۳	۲۲۴/۳	سطح اقتصادی خانوار
۳۴۶	۳۵/۹	۳۶/۹	۱۸۹/۷	۱۹۳/۲	۲۲۳/۶	۲۳۰/۱	بالا
-	۰/۰۳۹*	۰/۰۵۸**	۰/۰۲۷	۰/۰۱۶	۰/۰۱۹	۰/۰۱۳	اتا و بتا
۴۷۶	۲۸/۳	۲۴/۹	۱۷۰/۸	۱۸۳/۸	۱۹۹/۱	۲۰۸/۸	تنها
۳۰۴۰	۳۰/۵	۳۱/۰	۱۹۸/۵	۱۹۶/۴	۲۲۹/۰	۲۲۷/۵	وضعیت تنهایی
-	۰/۰۱۲	۰/۰۳۳*	۰/۰۶۵***	۰/۰۳۰	۰/۰۶۵***	۰/۰۴۱*	اتا و بتا
۲۱۵	۱۹/۱	۲۰/۶	۲۵۳/۷	۲۷۵/۹	۲۷۲/۷	۲۹۶/۵	نیاز به مراقبت بهداشتی
۳۳۰۱	۳۰/۹	۳۰/۸	۱۹۰/۹	۱۸۹/۴	۲۲۱/۸	۲۲۰/۳	بله، دارد / خیر، ندارد
-	۰/۰۴۵**	۰/۰۳۹*	۰/۱۰۳***	۰/۱۳۳***	۰/۰۷۸***	۰/۱۱۷***	اتا و بتا
	۲۱/۲۳***		۱۰/۷۹***		۱۸/۳۰***		F Model
۳۵۱۶	۰/۳۵۰(۱۲/۳٪)		۰/۲۵۸(۶/۶٪)		۰/۳۲۸(۱۱٪)		R (R ²)

سطوح مختلف معناداری: * سطح ۵ درصد ($P < 0.05$) و ** سطح ۱ درصد ($P < 0.01$) و *** سطح ۰/۱ درصد ($P < 0.001$).

سالمند

در مجموع ۱۰ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کرد.

بر اساس ضریب بتا در میان متغیرهای مستقل، «سن و وضعیت فعالیت» مهم‌ترین و قوی‌ترین متغیر اثرگذار بر میانگین زمان اختصاص یافته سالمندان به خواب و استراحت محسوب می‌شد. درباره میانگین زمان سپری شده برای خوردن و آشامیدن نتایج تحلیل چندمتغیری نشان داد بعد از بررسی اثر دیگر متغیرهای مستقل، بر بسیاری از متغیرهای بررسی شده تأثیر معناداری نداشت. تنها وضعیت تأهل و وضعیت فعالیت و نیاز به مراقبت بر میانگین زمان صرف شده برای خوردن و آشامیدن تأثیر معناداری داشت.

در جدول شماره ۵ نتایج تحلیل چندمتغیری در زمینه میانگین زمان اختصاص یافته به مراقبت و بهداشت فردی نشان داده شده است. بر اساس نتایج این جدول بعد از ارزیابی اثر دیگر متغیرهای مستقل، تنها چهار متغیر جنسیت، وضعیت فعالیت، سطح تحصیلات و نیاز به مراقبت بر میانگین زمان صرف شده برای خوردن و آشامیدن تأثیر معناداری داشت. بر اساس ضریب بتا در میان متغیرهای مستقل، «جنسیت و وضعیت فعالیت» مهم‌ترین و قوی‌ترین متغیر اثرگذار بر میانگین زمان اختصاص یافته سالمندان به مراقبت و بهداشت فردی بود.

فعالیت‌های فراغتی منفعلانه تأثیر معناداری داشت.

درباره میانگین زمان اختصاص یافته به فعالیت‌های فراغتی فعالانه، نتایج تحلیل چندمتغیری در جدول شماره ۴ نشان داد بعد از بررسی اثر دیگر متغیرهای مستقل، متغیرهای جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت، سطح اقتصادی خانوار و نیاز به مراقبت بر میانگین زمان صرف شده برای فعالیت‌های فراغتی فعالانه تأثیر معناداری داشت. این متغیرها در مجموع ۱۲ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کرد. بر اساس ضریب بتا در میان متغیرهای مستقل، «وضعیت فعالیت و نیاز به مراقبت» مهم‌ترین و قوی‌ترین متغیر اثرگذار بر میانگین زمان اختصاص یافته سالمندان به فعالیت‌های فراغتی فعالانه بود.

در جدول شماره ۵ نتایج آزمون MCA در زمینه عوامل مؤثر بر زمان اختصاص یافته به سه فعالیت خواب و استراحت و خوردن و آشامیدن و مراقبت و بهداشت فردی نشان داده شده است. درباره میانگین زمان صرف شده برای خواب و استراحت، بعد از ارزیابی اثر دیگر متغیرهای مستقل، شش متغیر جنسیت، سن، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت، نوع مسکن و نیاز به مراقبت بر میانگین زمان صرف شده برای استراحت و خواب تأثیر معناداری داشت. این متغیرها

جدول ۵. همبسته‌های اقتصادی اجتماعی زمان اختصاص یافته به خواب و استراحت و خوردن و آشامیدن و مراقبت و بهداشت فردی (نتایج آزمون MCA).

تعداد نمونه	مراقبت و بهداشت فردی		خوردن و آشامیدن		خواب و استراحت			
	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted		
۱۸۶۱	۶۷/۴	۶۷/۷	۱۱۶/۹	۱۱۷/۰	۵۳۳/۳	۵۲۰/۲	مرد	جنسیت
۱۶۵۵	۵۴/۱	۵۳/۷	۱۱۴/۸	۱۱۴/۷	۵۱۷/۴	۵۳۲/۲	زن	
-	۰/۱۰۲***	۰/۱۰۸***	۰/۰۲۰	۰/۰۲۱	۰/۰۵۵*	۰/۰۴۱*	اتا و پتا	
۱۱۱۲	۶۰/۸	۵۷/۲	۱۱۵/۳	۱۱۵/۱	۵۰۵/۷	۴۹۵/۴	۶۰ تا ۶۴ ساله	گروه‌های سنی
۷۸۳	۵۹/۹	۵۸/۶	۱۱۶/۰	۱۱۵/۸	۵۲۱/۶	۵۱۳/۷	۶۵ تا ۶۹ ساله	
۷۴۷	۵۹/۰	۶۰/۶	۱۱۵/۴	۱۱۵/۷	۵۲۵/۶	۵۳۰/۰	۷۰ تا ۷۴ ساله	
۴۹۵	۶۵/۱	۶۸/۰	۱۱۸/۴	۱۱۸/۱	۵۴۷/۵	۵۵۶/۹	۷۵ تا ۷۹ ساله	
۳۷۹	۶۳/۹	۶۹/۹	۱۱۵/۰	۱۱۵/۸	۵۶۵/۹	۵۹۱/۱	۸۰ ساله و بیشتر	
-	۰/۰۳۲	۰/۰۷۱***	۰/۰۲۰	۰/۰۱۸	۰/۱۳۳***	۰/۲۰۹***	اتا و پتا	
۲۵۸۸	۶۰/۷	۶۱/۰	۱۱۷/۹	۱۱۷/۶	۵۲۰/۷	۵۱۴/۰	دارای همسر	وضعیت تأهل
۸۸۳	۶۲/۲	۶۱/۵	۱۱۰/۵	۱۱۱/۳	۵۴۱/۹	۵۶۱/۵	بی همسر در اثر فوت (بیوه)	
۳۲	۶۰/۲	۵۷/۷	۱۱۱/۳	۱۱۳/۰	۴۹۱/۱	۴۹۴/۵	بی همسر در اثر طلاق	
۱۳	۷۵/۴	۷۰/۴	۱۰۱/۳	۱۰۰/۴	۵۴۱/۹	۵۳۷/۷	هرگز ازدواج نکرده	
-	۰/۰۱۷	۰/۰۱۱	۰/۰۶۳*	۰/۰۵۴*	۰/۰۶۷**	۰/۱۴۳***	اتا و پتا	
۱۹۷۵	۶۳/۸	۶۲/۱	۱۱۶/۹	۱۱۶/۳	۵۳۴/۵	۵۳۶/۸	بی سواد	سطح تحصیلات
۹۷۸	۵۹/۷	۶۰/۸	۱۱۳/۹	۱۱۴/۲	۵۱۹/۱	۵۱۳/۳	ابتدایی	
۱۸۳	۶۰/۸	۶۳/۴	۱۱۲/۳	۱۱۳/۹	۵۰۷/۷	۵۰۷/۰	راهنمایی	
۲۲۸	۵۱/۳	۵۵/۵	۱۱۶/۶	۱۱۹/۱	۵۱۷/۰	۵۲۳/۹	متوسطه یا دیپلم	
۱۵۲	۵۱/۶	۵۷/۳	۱۱۸/۵	۱۱۹/۳	۴۹۰/۹	۴۸۹/۰	دانشگاهی	
-	۰/۰۵۹*	۰/۰۲۹	۰/۰۳۱	۰/۰۲۸	۰/۰۷۸***	۰/۰۹۵***	اتا و پتا	
۶۸۵	۵۲/۷	۵۶/۸	۱۰۹/۳	۱۱۰/۸	۴۷۱/۸	۴۶۳/۲	شاغل	وضعیت فعالیت
۱۴۰۴	۶۸/۲	۶۹/۹	۱۱۷/۷	۱۱۷/۷	۵۴۳/۹	۵۴۹/۲	با درآمد بدون کار	
۱۱۳۲	۵۵/۷	۴۹/۷	۱۱۷/۲	۱۱۵/۸	۵۳۱/۹	۵۲۲/۹	خانه‌دار	
۲۹۵	۶۷/۹	۷۳/۶	۱۱۷/۹	۱۱۹/۱	۵۴۱/۷	۵۷۰/۸	سایر	
-	۰/۱۰۷***	۰/۱۴۶***	۰/۰۶۱*	۰/۰۵۰**	۰/۱۸۶***	۰/۱۳۳***	اتا و پتا	
۷۴۷	۶۰/۲	۶۲/۶	۱۱۹/۵	۱۱۷/۶	۵۱۹/۶	۵۲۹/۶	پایین	
۲۳۲۲	۶۱/۲	۶۱/۱	۱۱۵/۴	۱۱۵/۷	۵۲۷/۹	۵۲۵/۹	متوسط	
۴۴۶	۶۲/۳	۵۸/۹	۱۱۲/۶	۱۱۳/۹	۵۲۵/۳	۵۱۸/۹	بالا	
-	۰/۰۰۹	۰/۰۱۶	۰/۰۳۹	۰/۰۲۰	۰/۰۲۳	۰/۰۲۱	اتا و پتا	

تعداد نمونه	مراقبت و بهداشت فردی		خوردن و آشامیدن		خواب و استراحت			
	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted	Adjusted for Factors	Unadjusted		
۴۷۶	۶۰/۱	۶۱/۶	۱۱۲/۰	۱۱۰/۴	۵۲۴/۱	۵۴۱/۴	تنها	
۳۰۴۰	۶۱/۳	۶۱/۱	۱۱۶/۵	۱۱۶/۷	۵۲۶/۱	۵۲۳/۴	غیرتنها	وضعیت تنهایی
-	۰/۰۰۷	۰/۰۰۳	۰/۰۲۹	۰/۰۴۰*	۰/۰۰۵	۰/۰۴۲***	اتا و بتا	
۲۱۵	۶۹/۲	۷۵/۰	۱۲۳/۲	۱۲۲/۹	۵۶۸/۷	۶۰۴/۸	بلی، دارد	
۳۳۰۱	۶۰/۶	۶۰/۲	۱۱۵/۴	۱۱۵/۴	۵۲۳/۰	۵۲۰/۷	خیر، ندارد	نیاز به مراقبت به دلیل ناتوانی
-	۰/۰۳۲*	۰/۰۵۵***	۰/۰۳۵*	۰/۰۳۳*	۰/۰۷۵***	۰/۱۳۷***	اتا و بتا	
۳۵۱۶	۴/۹۲*** ۰/۱۷۷(۳/۱٪)		۲/۲۷*** ۰/۱۲۱(۱/۵٪)		۱۷/۳۳*** ۰/۳۲۰(۱۰/۲٪)		F Model R (R ²)	

سطوح مختلف معناداری: * سطح ۵ درصد ($P < 0.05$) و ** سطح ۱ درصد ($P < 0.01$) و *** سطح ۰/۱ درصد ($P < 0.001$).

سالمند

کانادایی زمان بیشتری را برای فعالیت‌های فراغتی و تولیدی و مراقبت شخصی صرف می‌کردند [۳۰]. در سوئد مطالعه بچوری‌کلند و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد سالمندان در طول روز بیشترین زمان را برای انجام فعالیت‌های تفریحی سپری می‌کردند [۱۳].

علاوه بر متوسط زمان‌های اختصاص داده شده برای فعالیت‌های مطرح شده، میزان مشارکت سالمندان در این فعالیت‌ها نیز مهم است. بررسی نسبت حضور و مشارکت سالمندان در هر یک از الگوهای گذران وقت نشان داد کمتر از یک چهارم سالمندان، کار و شغل با دستمزد داشته‌اند. این نسبت برای مردان و در حوزه فعالیت‌های خوداشتغالی بیشتر بوده است. بیشتر سالمندان به کار و خدمات خانگی بدون دستمزد اشتغال داشتند که البته این نسبت برای زنان به مراتب بیشتر از مردان بود. بیشتر سالمندان در فعالیت‌های اجتماعی و مذهبی مشارکت داشتند که در این زمینه مشارکت زنان بیشتر بود. متأسفانه در زمینه فعالیت‌های فراغتی تنها یک سوم سالمندان (بیشتر سالمندان مرد) در فعالیت‌های فراغتی فعالانه مشارکت داشتند. این موضوع به تحقیقات بیشتر در زمینه محدودیت‌ها و انگیزه‌های سالمندان برای مشارکت در الگوهای گذران وقت و فعالیت‌های فراغتی فعالانه نیاز دارد.

در سال ۲۰۱۴ گزارش کوتاه بررسی اوقات گذران وقت در کشور آمریکا نیز نشان داد که سالمندان ۶۵ تا ۷۴ ساله روزانه حدود یک ساعت کار می‌کنند. این در حالی است که در گزارش کامل سال ۲۰۱۰ درصد سالمندانی که کار می‌کردند، ۱۸ درصد بود که کمتر از میزان سالمندان ایرانی بود. در زمینه فعالیت‌های مذهبی (به دلیل بافت مذهبی ایران) ۹۰ درصد سالمندان ایرانی به فعالیت‌های مذهبی می‌پرداختند، در حالی که در آمریکا تنها ۱۶ درصد سالمندان

بحث

الگوهای گذران وقت بر اساس چرخه زندگی تغییر می‌کند و شناخت الگوی گذران وقت در دوره‌های مختلف زندگی مانند جوانی و میان‌سالی و سالمندی مهم است. در دوران سالمندی با توجه به افزایش زمان فراغت، تنوع فعالیت‌های انجام شده بیشتر از دوران جوانی است. بررسی اینکه سالمندان در طول روز اوقات فراغت خود را چگونه می‌گذرانند و برای مثال چه میزان به فعالیت‌های فیزیکی و اجتماعی می‌پردازند، برای محققان و سیاست‌گذاران این عرصه کمک‌کننده خواهد بود.

یافته‌های مطالعه نشان داد بیشترین میانگین زمان اختصاص داده شده به الگوهای گذران وقت در سالمندان ایرانی به ترتیب نگهداری و مراقبت شخصی، فعالیت‌های فراغتی، کار و خدمات خانگی بدون دستمزد، فعالیت‌های مذهبی، فعالیت‌های اجتماعی داوطلبانه و در نهایت فعالیت‌های شغلی با دستمزد بود. همان‌گونه که در مطالعه گویتز و اسمیدنگ^۶ (۲۰۱۰) نیز دیده شد، در کشورهای مختلف الگوی گذران وقت سالمندان بعد از مراقب‌های شخصی بیشتر به فعالیت‌های غیرفعالانه مرتبط است. سالمندان در بیشتر کشورها علاقه کمتری به کارهای با دستمزد و فعالیت‌های فیزیکی نشان داده و بیشتر به فعالیت‌های خانوادگی محور و کارهای منزل علاقه‌مند بوده‌اند [۲۹].

در کانادا مک‌کنون (۱۹۹۲) مطالعه‌ای انجام داد که متوسط زمان صرف شده برای خواب تقریباً مشابه سالمندان ایرانی بود؛ اما سالمندان

6. Gauthier and Smeeding

داوطلبانه نیز به‌طور معناداری افزایش یافت. مطالعات دیگر نیز نشان داد سطح تحصیلات بیشتر، مشارکت اجتماعی بیشتری را در سالمندان به‌همراه داشته است [۳۶]. این یافته با یافته‌های مطالعات دیگر هم‌راستا بود. گفتنی است سطح تحصیلات کمتر، از موانع حضور در اجتماع برای سالمندان به‌ویژه سالمندان تنها محسوب می‌شود [۳۷].

وضعیت فعالیت یکی از مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار بر الگوهای گذران وقت سالمندان محسوب می‌شد. همان‌طور که انتظار می‌رفت، زمان اختصاص‌یافته به کارهای با دستمزد در بازار کار و خوداشتغالی در میان سالمندان شاغل به‌مراتب بیشتر از دیگر سالمندان بود و سالمندان خانه‌دار زمان بیشتری را برای انجام کارهای خانگی بدون دستمزد سپری می‌کردند. میانگین زمان صرف‌شده برای مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های فراغتی فعالانه در میان سالمندان بازنشسته و فعالیت‌های مذهبی در این گروه از سالمندان و سالمندان خانه‌دار بیشتر بود. باوجود این زمان صرف‌شده برای فعالیت‌های فراغتی منفعلانه و نگهداری و مراقبت شخصی در میان افراد از کارافتاده و بی‌درآمد بیشتر بود.

وضعیت اقتصادی خانوار یکی دیگر از عواملی بود که به‌طور معنادار بر برخی از الگوهای گذران وقت سالمندان تأثیر می‌گذاشت. همچنین زمان صرف‌شده برای کارهای با دستمزد در سالمندان با وضعیت اقتصادی متوسط بیشتر بود. میانگین زمان مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های فراغتی فعالانه در سالمندان با درآمد بیشتر مشاهده می‌شد. در مطالعات کشورهای دیگر مانند برزیل افرادی که در طبقه اجتماعی متوسط و بالا بودند، بیشتر از طبقه اجتماعی پایین به فعالیت‌های فراغتی می‌پرداختند [۳۸].

وضعیت زندگی سالمندان (تنها یا با دیگران)، موضوعی بود که بر الگوهای گذران وقت سالمندان تأثیر می‌گذاشت. با افزایش سن درصد تنهازندگی کردن برای سالمندان افزایش می‌یافت و بیشتر سالمندان مجرد و بیوه و مطلقه، تنها زندگی می‌کردند. نسبت تنهایی در میان افراد بی‌سواد و افراد با درآمد بیکار بیشتر از گروه‌های دیگر و نسبت تنهایی در سالمندان طبقه پایین اجتماعی بیش از طبقه بالای اقتصادی بود. افرادی که با دیگران زندگی می‌کردند، در مقایسه با افرادی که تنها زندگی می‌کردند، زمان بیشتری برای انجام کارهای با دستمزد، به‌ویژه خوداشتغالی و فعالیت‌های فراغتی می‌گذراندند. باین حال سالمندانی که تنها زندگی می‌کردند، زمان بیشتری را برای مشارکت در اجتماع و فعالیت‌های داوطلبانه و مذهبی و خوابیدن و استراحت صرف می‌کردند.

براساس تحقیقات حضور سالمندان تنها در اجتماع در فعالیت‌های جمعی و فعالیت‌های داوطلبانه به سلامت و زندگی بهتر آنان کمک خواهد کرد [۳۷]. سیاست‌گذاری در زمینه سالمندان تنها باید مشوق‌هایی را برای حضور هرچه بیشتر آنان در جامعه فراهم کند. در ایران نیز تحقیقات نشان می‌دهد به‌طور کلی مشارکت اجتماعی با سلامت روان سالمندان مرتبط است که به پُررنگ‌تر شدن نقش

در فعالیت‌های مذهبی حضور داشتند که به‌صورت شرکت در خدمات یا مناسک مذهبی بود [۳۱، ۳۲]. نتایج مطالعه نشان داد الگوهای گذران وقت در میان زیرگروه‌های مختلف اجتماعی متفاوت است. بسیاری از محققان در زمینه گذران وقت دلایل و عواملی را بیان کرده‌اند که روی گذران وقت و شکل‌دادن آن تأثیر می‌گذارد. در این میان هورد و رُودر (۲۰۰۷) و سابا و همکارانش (۲۰۱۵) بر متغیرهایی مانند جنسیت و طبقه اجتماعی به‌عنوان عوامل مهم و تعیین‌کننده تأکید کرده‌اند [۳۳، ۳۴].

یافته‌های مطالعه حاضر نیز از تفاوت‌های جنسیتی محسوس در الگوهای گذران وقت حکایت داشت. در این زمینه همان‌گونه که در رویکردهای نظری مطرح شد، تغییرات ترکیب خانواده بر تخصیص زمان بین کار خانگی و کار با درآمد، به‌ویژه در میان زنان تأثیر می‌گذارد و گذران وقت به‌عنوان خروجی نگرش‌های نقش جنسیتی پیش‌بینی می‌شود. باید در تبیین نابرابری جنسیتی و محدودیت‌های زمانی به ارتباط قدرت روابط و اعتقادات فرهنگی و رفتارهای فردی توجه داشت. زنان مسئولیت بیشتری برای کارهای مراقبتی و کارهای منزل دارند و قاعدتاً حقوق بازنشستگی ندارند؛ از این رو امنیت اقتصادی در دوران سالمندی نقش مهمی در میان زنان سالمند مجرد و مطلقه و بیوه دارد. افزون‌بر این کارهای جنسیتی و نقش‌های خانوادگی دسترسی زنان به اوقات فراغت مانند سلامت و مشارکت اجتماعی را کاهش می‌دهد [۳۵].

در بررسی رابطه دیگر متغیرهای اجتماعی جمعیت‌شناختی با الگوی گذران وقت مشاهده شد بین گروه‌های سنی در الگوی گذران وقت مانند بسیاری از مطالعات قبلی تفاوت وجود دارد [۵، ۳۵] و با افزایش سن کارهای با دستمزد کاهش و فعالیت‌های اجتماعی و فراغتی منفعلانه افزایش یافته است. در حالی که در تحقیقات گذران وقت در کشورهای دیگر نشان داده شد افراد ۵۵ تا ۶۴ سال، ۳ ساعت و ۳۰ دقیقه کار می‌کنند. این زمان در افراد ۶۵ تا ۷۴ سال، به یک ساعت و در ۷۵ سال و بیشتر، به روزانه نیم‌ساعت کاهش می‌یابد [۳۱].

وضعیت الگوی گذران وقت در میان سالمندان براساس «وضعیت سواد» نشان داد زمان سپری‌شده برای کارهای با دستمزد (اشتغال رسمی و خوداشتغالی) و فعالیت‌های مذهبی و مشارکت اجتماعی به‌طور معناداری در میان سالمندان با سواد بیشتر از سالمندان بی‌سواد بوده است. باین حال سالمندان بی‌سواد میانگین زمان بیشتری برای خواب و استراحت داشتند. سطح تحصیلات یکی از متغیرهایی است که به‌طور معنادار بر الگوهای گذران وقت سالمندان تأثیر می‌گذارد. سالمندان با تحصیلات دانشگاهی زمان بیشتری را در بازار کار و اشتغال رسمی حضور داشتند و همچنین زمان بیشتری برای فعالیت‌های فراغتی صرف می‌کردند. فعالیت‌های خوداشتغالی و مذهبی در سالمندان با تحصیلات ابتدایی میانگین زمان بیشتری داشت. همچنین با افزایش سطح تحصیلات، میانگین زمانی مشارکت اجتماعی و فعالیت‌های

References

- [1] Pruchno RA, Rose MS. Time use by frail older people in different care settings. *Journal of Applied Gerontology*. 2002; 21(1):5-23. doi: 10.1177/0733464802021001001
- [2] Galay K. Patterns of time use and happiness in Bhutan: is there a relationship between the two? Japan: Institute of Developing Economies Publication; 2007.
- [3] Statistical Center of Iran. [Iranian's time use survey (Persian)]. Tehran: Statistical Center of Iran Publication; 2009.
- [4] Fleming R, Spellerberg A, Zealand SN. Using time use data: a history of time use surveys and uses of time use data. Wellington: Statistics New Zealand; 1999.
- [5] Gauthier AH, Smeeding TM. Time use at older ages cross-national differences. *Research on Aging*. 2003; 25(3):247-74. doi: 10.1177/0164027503025003003
- [6] Piekola H. Demographic aspects of ageing and time use in a set of European countries. Finland: Research Institute of the Finnish Economy; 2004.
- [7] Beblo M. Bargaining over time allocation: economic modeling and econometric investigation of time use within families. New York: Springer Science & Business Media; 2001.
- [8] Killingsworth MR. Labor supply. New York: Cambridge University Press; 1983.
- [9] Becker GS. A theory of the allocation of time. *Economic Journal*. 1965; 75(29):493-517. doi: 10.2307/2228949
- [10] Sadeghi R, Balali E, Mohammadpur A. [Social inequality in leisure time (Persian)]. *Social Welfare*. 2011; 10(39):357-89.
- [11] McKay J. Leisure and social inequality in Australia. *Journal of Sociology*. 1986; 22(3):343-67. doi: 10.1177/144078338602200301
- [12] Binstock RH, George LK, Cutler SJ, Hendricks J, Schulz JH. Handbook of aging and the social sciences. New York: Academic Press; 2011.
- [13] Björklund C, Gard G, Lilja M, Erlandsson LK. Temporal patterns of daily occupations among older adults in Northern Sweden. *Journal of Occupational Science*. 2013; 21(2):143-60. doi: 10.1080/14427591.2013.790666
- [14] Cornwell B. Age trends in daily social contact patterns. *Research on Aging*. 2011; 33(5):598-631. doi: 10.1177/0164027511409442
- [15] Espinel PT, Chau JY, van der Ploeg HP, Merom D. Older adults' time in sedentary, light and moderate intensity activities and correlates: application of Australian time use survey. *Journal of Science & Medicine in Sport*. 2014; 18(2):161-66. doi: 10.1016/j.jsams.2014.02.012
- [16] Gauthier AH, Furstenberg FF. The transition to adulthood: a time use perspective. *Annals of the American Academy of Political & Social Science*. 2002; 580(1):153-71. doi: 10.1177/0002716202580001007
- [17] Gray A. The changing availability of grandparents as carers and its implications for childcare policy in the UK. *Journal of Social Policy*. 2005; 34(4):557-77. doi: 10.1017/s0047279405009153
- [18] Jowsey T, Yen L, Mathews P. Time spent on health related activities associated with chronic illness: a scoping lit-

مشارکت اجتماعی در سیاست‌گذاری‌ها نیاز دارد [۳۸].

نتیجه‌گیری نهایی

باتوجه به مطالب بیان‌شده می‌توان نتیجه گرفت مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی و جمعیت‌شناختی بر الگوهای گذران وقت سالمندان و فعالیت‌های مرتبط با سلامت تأثیرگذار است. محققان این عرصه و سیاست‌گذاران می‌توانند برای مطالعات مداخله‌ای، هریک را به‌طور جداگانه مدنظر قرار دهند. دولت در زمینه اوقات فراغت باید سیاست‌ها و برنامه‌هایی را برای فعالیت‌های فراغتی فعالانه، به‌ویژه ورزش سالمندان اجرا کند. در این میان نقش عواملی همچون سن، جنسیت، وضعیت فعالیت، وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات، وضعیت زندگی و وضعیت معلولیت و ناتوانی پُرننگ‌تر و محسوس‌تر است.

تشکر و قدردانی

این مطالعه برگرفته از طرح پژوهشی با همین عنوان است که با حمایت معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی انجام شده است. سرکار خانم دکتر رباب صحاف نظارت این طرح را برعهده داشته‌اند؛ بدین‌وسیله از پیشنهادهای اصلاحی ایشان در حین انجام این مطالعه تشکر و قدردانی می‌شود.

- erature review. *BMC Public Health*. 2012; 12(1):1044-056. doi: 10.1186/1471-2458-12-1044
- [19] Kelly J. Activity and ageing: challenge in retirement in work leisure and well being. London: Routledge Press; 1997.
- [20] Larson R. Thirty years of research on the subjective well-being of older Americans. *Journal of Gerontology*. 1978; 33(1):109-25. doi: 10.1093/geronj/33.1.109
- [21] Larson R, Zuzanek J, Mannell R. Being alone versus being with people: Disengagement in the daily experience of older adults. *Journal of Gerontology*. 1985; 40(3):375-81. doi: 10.1093/geronj/40.3.375
- [22] Marcum CS. Age differences in daily social activities. *Research on Aging*. 2012; 35(5):612-40. doi: 10.1177/0164027512453468
- [23] Velarde M, Herrmann R. How retirement changes consumption and household production of food: Lessons from German time-use data. *Journal of the Economics of Ageing*. 2014; 3:1-10. doi: 10.1016/j.jeoa.2013.12.003
- [24] Sun J. Chinese older adults taking care of grandchildren: practices and policies for productive aging. *Ageing International*. 2013; 38(1):58-70. doi: 10.1007/s12126-012-9161-4
- [25] Rahimi A, Anoosheh M, Ahmadi F, Foroughan M. [Tehranian elderly people's experiences about leisure time activities and recreations (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2010; 5(1):61-77.
- [26] Heshmati H, Asnashari R, Khajavi S, Charkazi A, Babak A, Hosseini SG, et al. [Life style of elderly in Kashmar, Iran 2012 (Persian)]. *Journal of Research Development in Nursing & Midwifery*. 2014; 11(1):39-50.
- [27] Goudarzi AM, Najimi A. [Healthy lifestyle of the elderly: a cross-sectional study (Persian)]. *Health System Research*. 2013; 8(4):581-57.
- [28] United Nations. Guide to producing statistics on time use: measuring paid and unpaid work. New York: United Nations Publication; 2005.
- [29] Gauthier AH, Smeeding TM. Historical trends in the patterns of time use of older adults. In: Tuljapurkar B, Shripad A, Ogawa F, Naohiro H, Gauthier R, Anne H, editors. *Ageing in Advanced Industrial States*: New York: Springer; 2010, p. 289-310.
- [30] McKinnon AL. Time use for self care, productivity, and leisure among elderly Canadians. *Canadian Journal of Occupational Therapy*. 1992; 59(2):102-10. doi: 10.1177/000841749205900206
- [31] Bureau of Labor Statistics. American time use survey. New York: United States Department of Labor; 2010.
- [32] Bureau of Labor Statistics. American time use survey: 2014 results. New York: United States Department of Labor; 2015.
- [33] Hurd MD, Rohwedder S. Time-use in the older population: variation by socio-economic status and health. In: Robert F, Belli F, Stafford P, Duane F, editors. *Using Calendar and Diary Methodologies in Life Events*. New York: RAND Labor and Population; 2007, p. 1-35.
- [34] Sabbath EL, Matz-Costa C, Rowe JW, Leclerc A, Zins M, Goldberg M, et al. Social predictors of active life engagement a time-use study of young-old French adults. *Research on Aging*. 2015; 38(8):864-93. doi: 10.1177/0164027515609408
- [35] Sayer L, Gornick J. Older Adults: International Differences in Housework and Leisure. *Social Indicators Research*. 2009; 93(1):215-18. doi 10.1007/s11205-008-9376-7
- [36] Cachadinha C, Costa Branco De Oliveira Pedro JA, Carmo Fialho J. Social participation of community living older persons: Importance, determinants and opportunities. Paper presented at: The 6th International Conference on Inclusive Design: The Role of Inclusive Design in Making Social Innovation Happen; 2011 Apr 18-20; London, UK.
- [37] Goll JC, Charlesworth G, Scior K, Stott J. Barriers to social participation among lonely older adults: The influence of social fears and identity. *PLoS one*. 2015; 10(2):e0116664. doi: 10.1371/journal.pone.0116664
- [38] Andrade AC, Peixoto SV, Friche AA, Goston JL, César CC, Xavier CC, et al. Social context of neighborhood and socioeconomic status on leisure-time physical activity in a Brazilian urban center: the BH Health Study. *Cadernos de Saúde Pública*. 2015; 31:136-47. doi: 10.1590/0102-311x00069514